

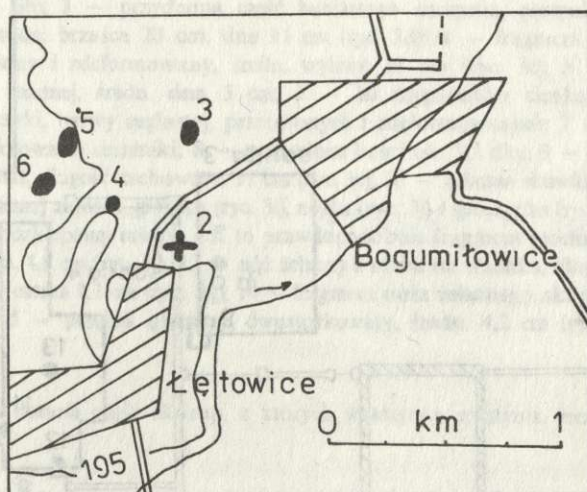
Okres lateński i wpływów rzymskich

ANDRZEJ SZPUNAR

CMENTARZYSKO W ŁĘTOWICACH, GM. WIERZCHOSŁAWICE, WOJ. TARNÓW, BADANIA 1984-1985

Stanowisko w Łętowicach zostało odkryte w 1979 r. przez Józefa Adamusa, zamieszkałego w Łętowicach, nr 5a. W trakcie budowy budynku gospodarczego, na zapleczu domu, odkrył on 3 groby. Część zabytków z tych grobów przekazał do zbiorów Muzeum Okręgowego w Tarnowie. Z uzyskanych informacji wynika, że kolejne dwa groby zostały zniszczone w trakcie budowy obiektów gospodarczych na działkach J. Stawarza i K. Bąka. Nie można jednak wykluczyć, że liczba zniszczonych grobów była większa. Z początków naszego wieku (1909 r.) pochodzi informacja o znalezionych w Łętowicach, w trakcie prac ziemnych, przedmiotach złotych. Znaleźisko to zawiera 2 skrzęty i 1 kulkę złotą i jest łączone przez A. Żakiego z kulturą łużycką¹. Ponieważ brak jest lokalizacji, nie można wykluczyć, że pochodzi ono z cmentarzyska.

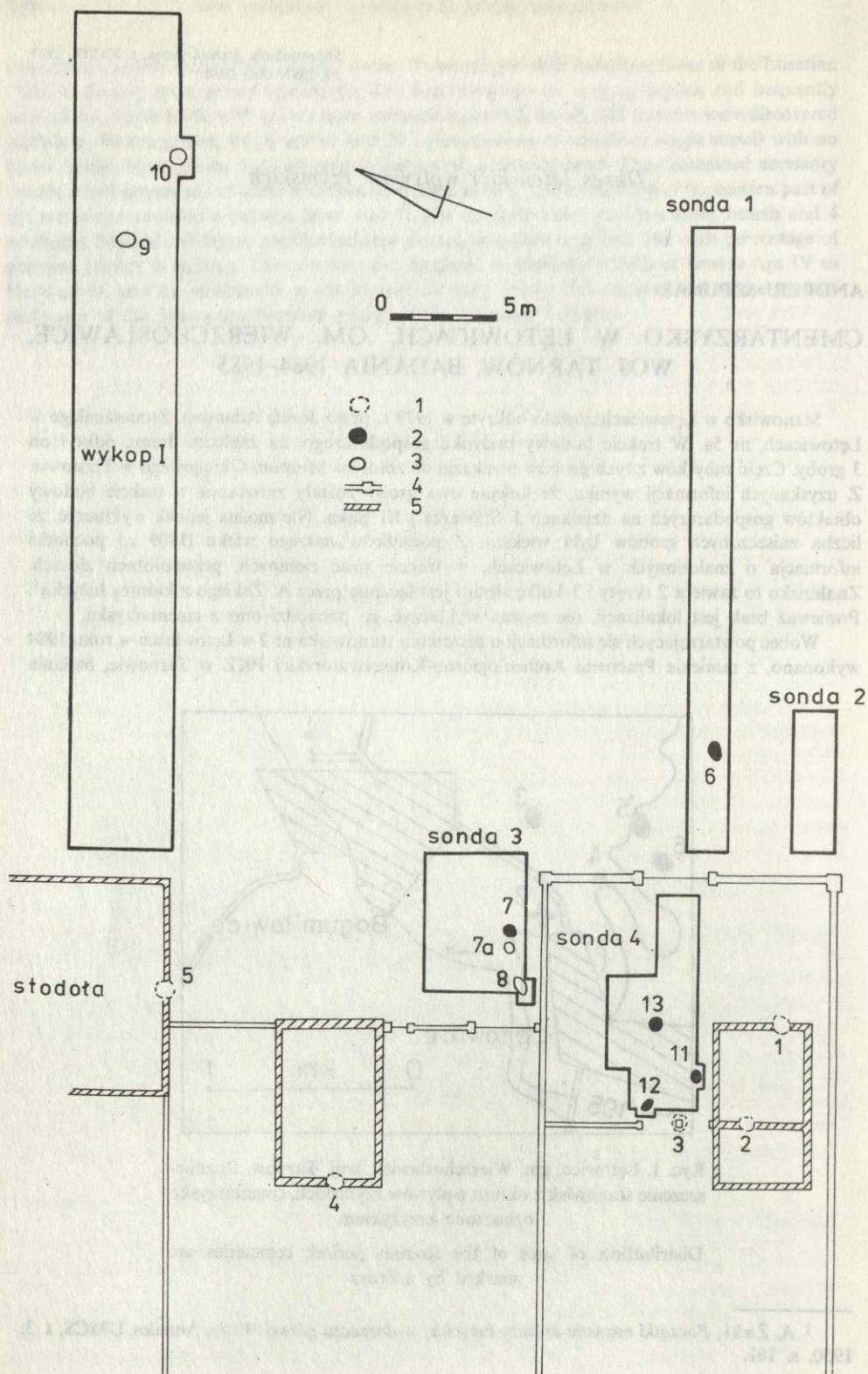
Wobec powtarzających się informacji o niszczeniu stanowiska nr 2 w Łętowicach w roku 1984 wykonano, z ramienia Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej PKZ w Tarnowie, badania

Ryc. 1. Łętowice, gm. Wierzchosławice, woj. Tarnów. Rozmieszczenie stanowisk z okresu wpływów rzymskich, cmentarzysko oznaczone krzyżykiem

Distribution of sites of the Roman period; cemeteries are marked by a cross

¹ A. Żaki, *Początki rozwoju kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*, *Annales UMCS*, t. 3: 1950, s. 161.

sondażowe, a w roku 1985 podjęto stałe badania archeologiczne. Stanowisko nr 2 leży na północnym krańcu wsi, na wschód od asfaltowej drogi Bogumiłowice—Łętowice, na zapleczu domu nr 5a (ryc. 1). Teren jest lekko wyniesiony nad dolinkę niewielkiego cieką wodnego, płaski. Zasięg cmentarzyska jest trudny do ustalenia, można jedynie stwierdzić, że kontynuuje się ono w kierunku cieką, przy drodze zaś i po zachodniej stronie drogi brak jest jego śladów. Potwierdza to fakt, że przy budowie domów mieszkalnych, gęsto zlokalizowanych wzdłuż drogi, nie odkryto żadnych obiektów. Prace archeologiczne są poważnie utrudnione przez zabudowę oraz sąsiadujące z nią uprawy (są to głównie sady i ogrody warzywne). Wykonano kilka wykopów sondażowych (ryc. 2), których rozmiary są uzależnione od dostępności miejsca (ryc. 2). Łącznie przebadano obszar 346 m², odkryto 8 obiektów, z których pięć to zespoły grobowe, dwa to ślady po paleniskach i jeden to jama zasobowa.

MATERIAŁY

Obiekty nr 1–5 to groby zniszczone w trakcie prac budowlanych. W Muzeum Okręgowym w Tarnowie znajdują się zabytki pochodzące z pierwszych trzech obiektów (nr inw. MT-A/40), niestety nie można dokonać podziału na zespoły. Można jedynie sugerować, że oba duże naczynia są popielnicami. Wg informacji znalazcy naczynia wraz z pozostałymi przedmiotami znajdowane były na głębokości około 50 cm, razem z popiołem. Duże naczynia zachowane były w całości².

Inwentarz: 1 — naczynie baniaste o zaokrąglonym profilu, największej wydatości brzuśca poniżej połowy wysokości, czarne, gładkie. Naczynie to (zapewne popielnica) posiada 6 uszek ułożonych na przemian po 3 sztuki od krawędzi do pierwszej listwy plastycznej i od pierwszej listwy plastycznej do drugiej listwy (te uszka są mniejsze), średn. wylewu 16,8 cm, brzuśca 27,5 cm, dna 10,5 cm, wys. 28,6 cm (ryc. 3a); 2 — naczynie o dwustożkowatym brzuścu z niewielką listwą zamiast szyjki, na największej wydatości brzuśca posiadające wałek z ornamentem ukośnych nacięć, zaopatrzone w ucho, czarne, gładkie, średn. wylewu 26,6 cm, brzuśca 28,6 cm, dna 13 cm, wys. 18,5 cm (ryc. 3b); 3 — przydenna część baniastego naczynia, przepalonego, częściowo zdeformowanego, średn. brzuśca 20 cm, dna 11 cm (ryc. 3d); 4 — fragment wylewu naczynia baniastego, przepalony i zdeformowany, średn. wylewu 18 cm (ryc. 3c); 5 — dno naczynia, przepalone, barwy czarnej, średn. dna 5 cm; 6 — 10 fragmentów cienkościennej ceramiki prawdopodobnie czarki, barwy ceglastej, przepalonych i zdeformowanych; 7 — 47 fragmentów przepalonej, spumeksowanej ceramiki; 8 — przepalone kości ok. 1,5 dkg; 9 — fragment żelaznej sprężynki do szkatułki, długość zachowana 11 cm (ryc. 3e); 10 — żelazna skuwka do pasa (ryc. 3f); 11 — fragmenty żelaznej zapinki, główka (ryc. 3i), nóżka (ryc. 3j) i sprężynka (ryc. 3k); 12 — kółko żelazne z bolcem z rozklepanej taśmy, jest to prawdopodobnie fragment mechanizmu zamykającego szkatułkę, średn. 4,8 cm (ryc. 3f); 13 — nóż żelazny z nitem na trzonku, długość 13 cm, średn. nita 1 cm, szer. max. ostrza 1,7 cm (ryc. 3g); 14 — fragment noża żelaznego, skorodowany, długość 10,7 cm (ryc. 3h); 15 — przęślik gliniany, dwustożkowaty, średn. 4,2 cm (ryc. 3i).

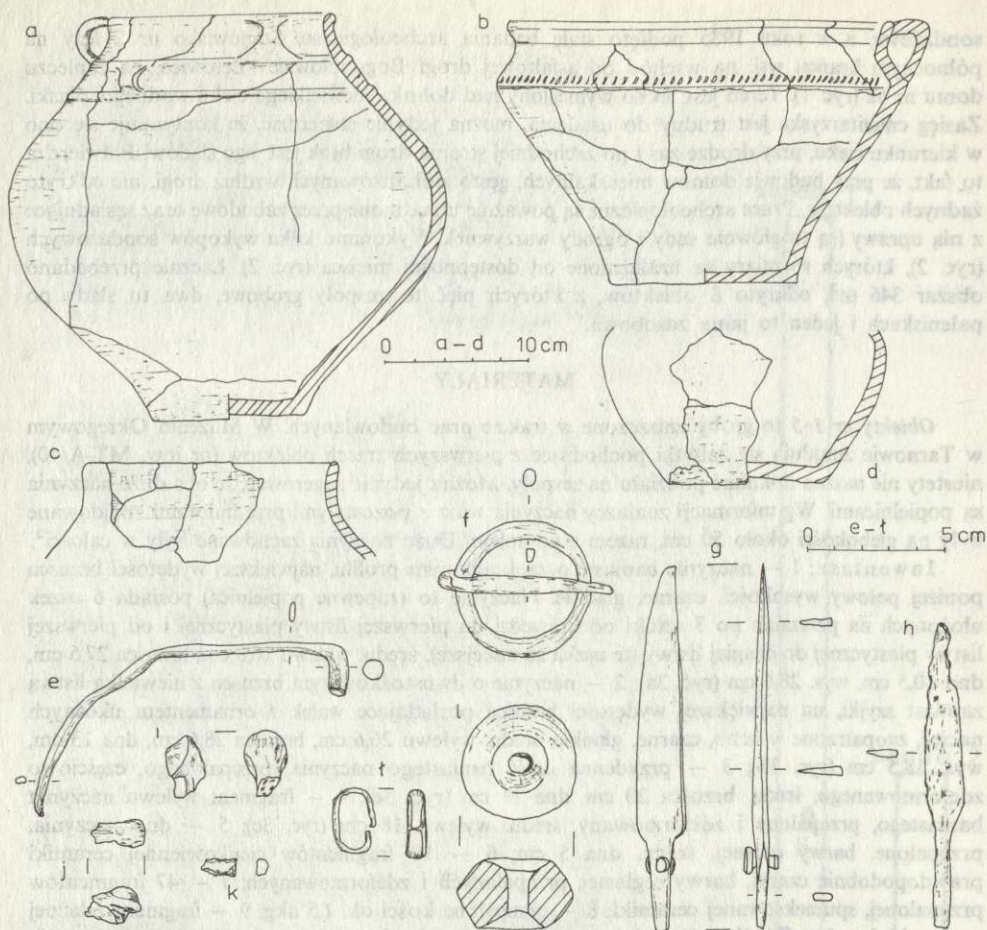
² Do muzeum dotarła część skorup, z których wyklejono naczynia, lecz nie w całości.

Ryc. 2. Łętowice, gm. Wierzchosławice, stan. 2. Plan sytuacyjny wykopów archeologicznych i odkrytych obiektów

1 — zniszczone groby; 2 — groby zbadane; 3 — inne obiekty; 4 — ogrodzenie metalowe; 5 — budynki gospodarcze

Location of excavation trenches and features

1 — destroyed graves; 2 — explored graves; 3 — other features; 4 — metal fencing; 5 — outbuildings

Ryc. 3. Łętowice, gm. Wierzchosławice, stan. 2. Zabytki ze zniszczonych grobów

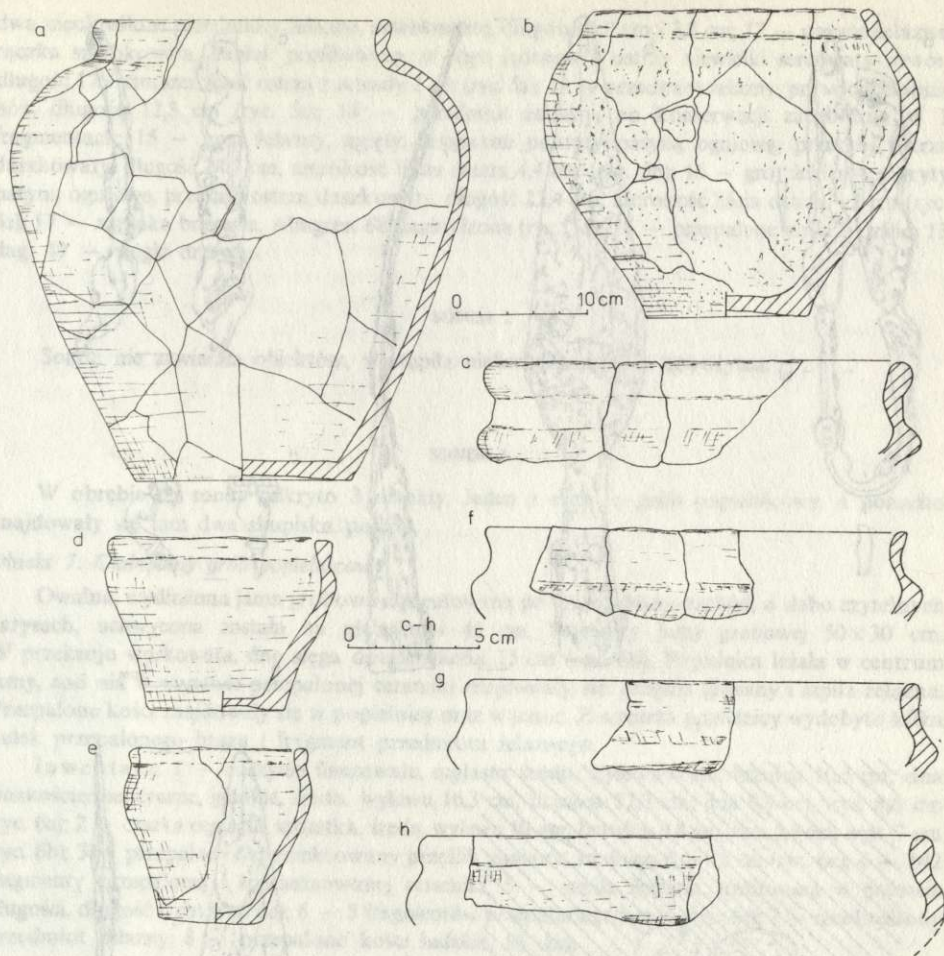
Finds from destroyed graves

SONDA 1

W obrębie sondy odkryto obiekt nr 6. Jest to grób popielnicowy. Na całej długości sondy wystąpiła ceramika, ale o metryce późnośredniowiecznej.

Obiekt 6. Grób popielnicowy

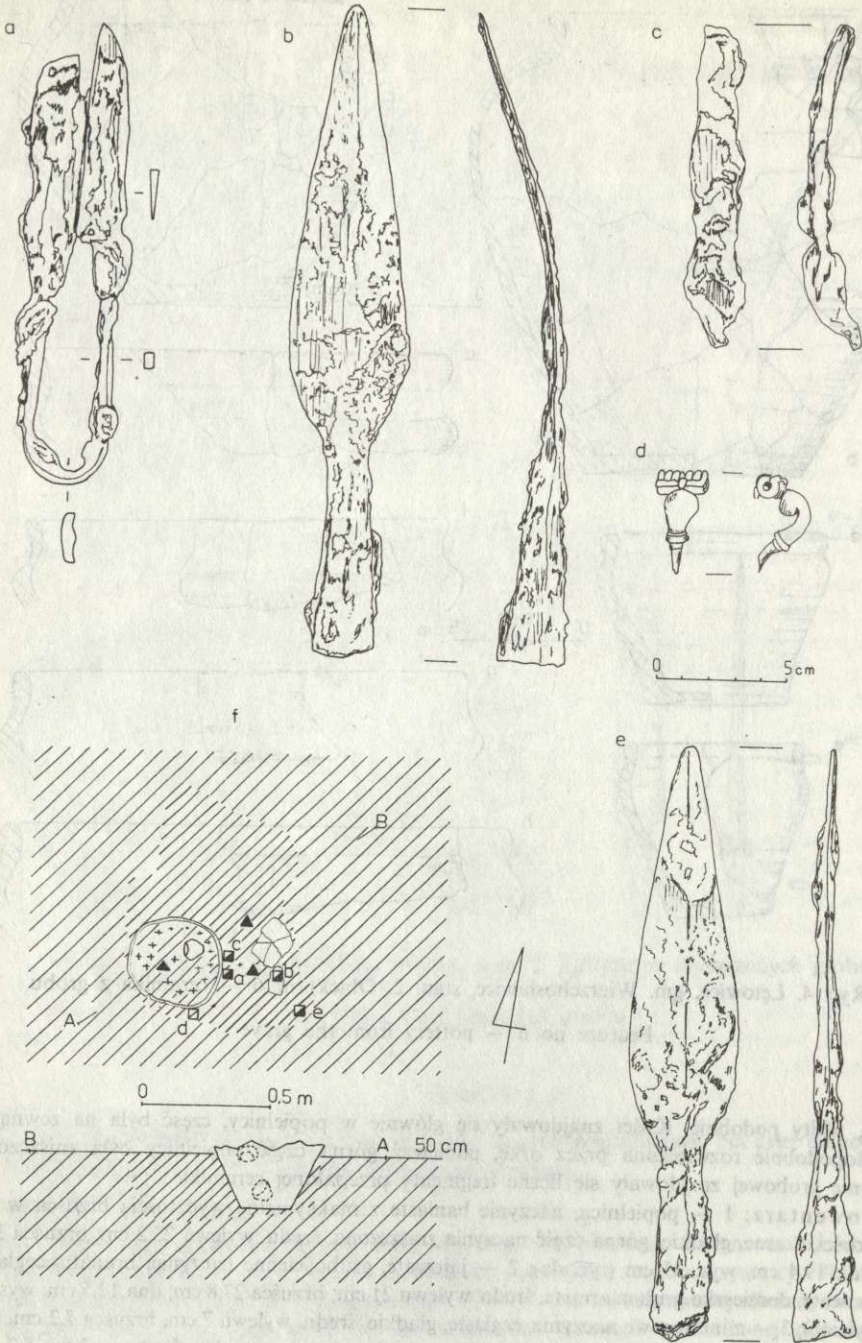
Zarys jamy grobowej bardzo słabo czytelny. Na poziomie 35 cm w brunatnej ziemi znajdowały się grube skorupy rozrzucone bezładnie (wyklejono z nich naczynie, ryc. 4b) oraz słaby zarys owalnej jamy grobowej o wymiarach 150×80 cm, zorientowanej dłuższą osią po linii wschód—zachód. Na głębokości 50 cm uchwycono krawędź uszkodzonej popielnicy oraz wyraźniejszy zarys jamy grobowej (ryc. 5f). Wypełnisko zawierało brunatnoczarną glinę z domieszką węgla drzewnych, dno jamy płaskie, sięga do głębokości 75 cm. W obrębie jamy grobowej, w jej południowo-wschodnim narożniku znajdowała się popielnica. W jej wnętrzu znajdowały się dwa naczynka. Obok popielnicy, przy jej ściankach, leżały, od południa ku zachodowi: zapinka, nożyce wbite pionowo, nożyk (?) i prawdopodobnie drugi, wbite pionowo. W południowo-zachodnim narożniku jamy wbity pionowo tkwił grot, a na północ drugi grot,

Ryc. 4. Łętowice, gm. Wierzchosławice, stan. 2. Obiekt nr 6 – ceramika z grobu
 Feature no 6 – pottery from the grave

zgięty, wbity podobnie. Kości znajdowały się głównie w popielnicy, część była na zewnątrz, prawdopodobnie rozwleczona przez orkę, ponieważ górna część popielnicy była zniszczona. W jamie grobowej znajdowały się liczne fragmenty przepalanej ceramiki.

Inwentarz: 1 – popielnica, naczynie baniaste z maksymalną wydotością brzuśca w 1/3 wysokości, czarne, gładkie, górna część naczynia zniszczona, średn. wylewu 22,2 cm, brzuśca 35,4 cm, dna 19,4 cm, wys. 35 cm (ryc. 4a); 2 – jajowate, grubościennie naczynie, brunatnoceglaste, chropowate, domieszka gruboziarnista, średn. wylewu 21 cm, brzuśca 27,8 cm, dna 12,5 cm, wys. 23 cm (ryc. 4b); 3 – miniaturowe naczynie, ceglaste, gładkie, średn. wylewu 7 cm, brzuśca 7,2 cm, dna 4,2 cm, wys. 6,5 cm (ryc. 4e); 4 – miniaturowe naczynie, czarne, szorstkie, średn. wylewu 8,7 cm, brzuśca 8,9 cm, dna 5,5 cm wys. 6,5 cm (ryc. 4d); 5 – fragmenty czarki, siwej, przepalanej, średn. wylewu 17 cm, brzuśca 18,5 cm (ryc. 4g); 6 – fragment czarki, przepalanej, siwo-ceglastej, średn. wylewu 16 cm, brzuśca 17 cm (ryc. 4f); 7 – 6 fragmentów czarki ceglastej, średn. wylewu 19 cm, brzuśca 20,5 cm (ryc. 4h); 8 – fragment kolejnej czarki, przepalony, siwy, średn. wylewu 16 cm, brzuśca 16,8 cm (ryc. 4c); 10 – 351 fragmentów naczyń, przepalonych i zdeformowanych; 11 –

Ryc. 5. Łętowice, gm. Wierzchosławice, stan. 2. Obiekt nr 6 – plan i zabytki z grobu

Feature no 6 – plan and finds from the grave

dwa nieokreślone przedmioty żelazne, sztabkowate, długości 6,0 cm i 3,8 cm; 12 — nożyce żelazne, rączka sztabkowata, kabłąk profilowany, w rogu jednego z ostrzy niewielki sercowaty otwór, długość 17,4 cm, szerokość ostrza z nasady 2 cm (ryc. 5a); 13 — przedmiot żelazny, prawdopodobnie nóż, długość 12,3 cm (ryc. 5c); 14 — przedmiot żelazny, po konserwacji zachowany w 3 fragmentach; 15 — grot żelazny, zgięty, miejscami pokryty patyną ogniową, przekrój ostrza daszkowaty, długość 24,7 cm, szerokość liścia ostrza 4,4 cm (ryc. 5b); 16 — grot żelazny pokryty patyną ogniową, przekrój ostrza daszkowaty, długość 22,4 cm, szerokość liścia ostrza 4,2 cm (ryc. 5e); 17 — zapinka brązowa, Almgren 68, uszkodzona (ryc. 5d); 18 — przepalone kości ludzkie, 13 dag; 19 — węgle drzewne.

SONDA 2

Sonda nie zawierała obiektów, wystąpiła nieliczna ceramika nowożytna.

SONDA 3

W obrębie tej sondy odkryto 3 obiekty. Jeden z nich to grób popielnicowy, a ponadto znajdowały się tam dwa skupiska polepy.

Obiekt 7. Ciałopalny grób popielnicowy

Owalna, wydłużona jama grobowa zorientowana po osi wschód—zachód, o słabo czytelnych zarysach, uchwycona została na głębokości 45 cm. Wymiary jamy grobowej 50 × 30 cm. W przekroju workowata, dno sięga do głębokości 75 cm (ryc. 6h). Popielnica leżała w centrum jamy, nad nią w warstwie przepalanej ceramiki znajdowały się: prześlik gliniany i szpila żelazna. Przepalone kości znajdowały się w popielnicy oraz w jamie. Z wnętrza popielnicy wydobyto kilka kulek przepalonego brązu i fragment przedmiotu żelaznego.

Inwentarz: 1 — naczynie faszowate, ceglaste; średn. wylewu 6 cm, brzuśca 10,5 cm, dna cienkościenne, czarne, gładkie, średn. wylewu 16,3 cm, brzuśca 17,3 cm, dna 8,8 cm, wys. 8,8 cm (ryc. 6a); 2 — czarka ceglasta, szorstka, średn. wylewu 10 cm, brzuśca 9,6 cm, dna 5,5 cm, wys. 7 cm (ryc. 6b); 3 — przepalony i spumeksowany prześlik gliniany, średnica 6,5–7,2 cm (ryc. 6c); 4 — 142 fragmenty przepalanej i spumeksowanej ceramiki; 5 — szpila żelazna, tordowana w połowie długości, długość 6 cm (ryc. 6d); 6 — 5 fragmentów przepalonego brązu (ryc. 6e); 7 — nieokreślony przedmiot żelazny; 8 — przepalone kości ludzkie, 86 dag.

Obiekt 7a. Grób symboliczny?

Owalna jama o średnicy 70–80 cm, bardzo słabo czytelna w górnej części, uchwycona na poziomie 50 cm. Na tej głębokości znaleziono w niej naczynie faszowate, drugie podobne naczynie leżało przy dnie na głębokości 90 cm; brak śladów kości. Wypełnisko obiektu to brunatnoszara ziemia z ciemną próchnicą (ryc. 6i).

Inwentarz: 1 — naczynie faszowate, ceglaste; średn. wylewu 6 cm, brzuśca 10,5 cm, dna 5 cm, wys. 12,5 cm (ryc. 6f); 2 — naczynie faszowate, brunatne, miejscami czarne, szorstkie, średn. wylewu 7,7 cm, brzuśca 13,3 cm, dna 5,4 cm, wys. 15,4 cm (ryc. 6g).

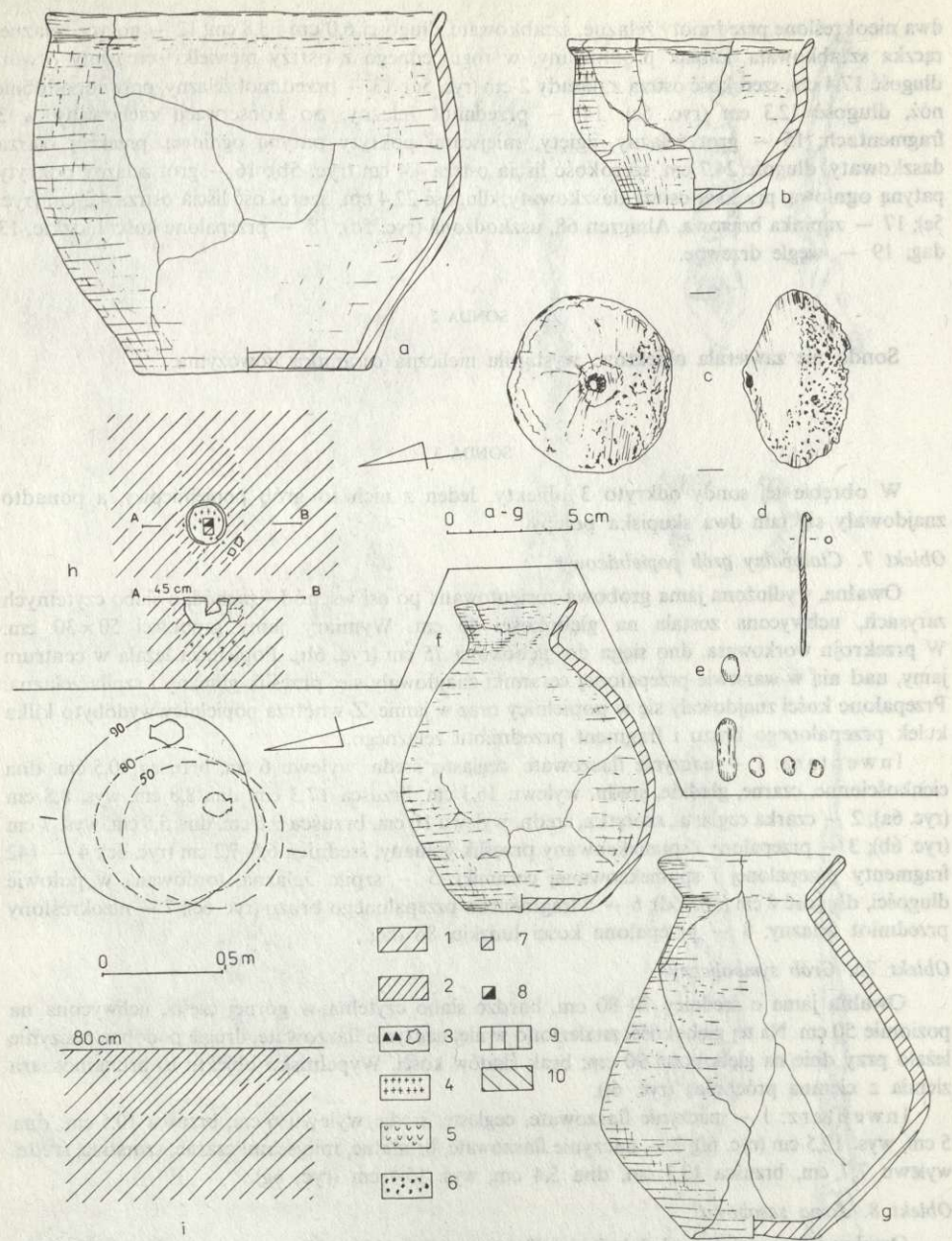
Obiekt 8. Jama zasobowa?

Owalna jama, czytelna od głębokości 80 cm, wymiary 110 × 130 cm, w przekroju gruszkowata, dno łukowato sięga do głębokości 130 cm. Wypełnisko jamy stanowi brunatnoczarna ziemia z polepą, przepaloną ceramiką i węglami drzewnymi.

Inwentarz: 1 — 21 fragmentów przepalanej, grubościenniej ceramiki; 2 — polepa.

WYKOP I/85

W wykopie tym odkryto 2 obiekty. W warstwach 0–40 cm wystąpiło kilkadziesiąt fragmentów ceramiki wczesno- i późnośredniowiecznej oraz nowożytnej.

Ryc. 6. Łętowice, gm. Wierchosławice, stan. 2. Obiekt nr 7 — plan i zawartość grobu (a-e, h).
 Obiekt nr 7a — plan i zabytki z obiektu (f, g, i)

Legenda: 1 — szarobrunatna ziemia; 2 — brunatnoczarna ziemia; 3 — ułamki naczyń; 4 — przepalone kości; 5 — polepa; 6 — węgle drzewne; 7 — przedmiot brązowy; 8 — przedmiot żelazny; 9 — calceus; 10 — humus

Feature no 7 — plan and finds from the grave (a-c, h). Feature no 7a — plan and finds (f, g, i)

Key: 1 — grey-brown earth; 2 — brown-black earth; 3 — potsherds; 4 — cremated bones; 5 — daub; 6 — charcoal; 7 — bronze object; 8 — iron object; 9 — primary ground; 10 — humus

Obiekt 9

Zapewne ślad po palenisku, skupisko polepy, przepalonych kamieni, przepalonej ceramiki, ślady węgla drzewnych. Uchwycone na poziomie 40 cm, kształt owalny o wymiarach 70 × 40 cm. Profil słabo czytelny. Obiekt zanika na głębokości 60 cm.

Inwentarz: 1 – 18 fragmentów przepalonej ceramiki, w tym fragment placka glinianego; 2 – polepa.

Obiekt 10

Jama o nieregularnym kształcie, szerokości 70 cm i długości 75 cm. Zarys uchwycono na głębokości 60 cm, wypełnisko jamy stanowiła ciemna ziemia ze śladami spalenizny, przepalonymi kamieniami, polepą; nieregularne dno sięga do głębokości 70 cm.

Inwentarz: 1 – 14 fragmentów ceramiki grubościenniej, szorstkiej; 2 – fragment czarnego, cienkościennego naczynia, średn. wylewu 20 cm; 3 – fragment przepalonego szkła; 4 – fragment naczynia z uchem taśmowatym; 5 – ułamek przepalonej kości; 6 – polepa.

SONDA 4

W obrębie sondy odkryto 3 obiekty. Poza nimi znaleziono dwa fragmenty przedmiotów brązowych, jedno skupisko ceramiki (z tego samego naczynia) oraz kilkanaście fragmentów ceramiki o późnej metryce.

Obiekt 11. Ciałopalny grób popielnicowy

Owalna jama grobowa o wymiarach 50 × 40 cm, czytelna na głębokości 45 cm, sięga płaskim dnem do głębokości 85 cm. W wypełnisku jamy od strony wschodniej liczne okruchy polepy, fragmenty przepalonych naczyń; na północ od popielnicy białe pionowo tkwiły dwa groty, natomiast przy popielnicy od strony południowej znajdowały się: żelazny, sztabkowy przedmiot oraz sprzączka do pasa. Przepalone kości występują prawie wyłącznie w popielnicy.

Inwentarz: 1 – popielnica, naczynie baniaste ozdobione listwami plastycznymi i zaopatrzone w 3 uszka, czarne, gładkie, średn. wylewu 12,5 cm, brzuśca 22 cm, dna 10 cm, wys. 22 cm (ryc. 7a); 2 – czarka zdobiona na brzuścu ukośnymi żłobkami, czarna, gładka, średn. wylewu 8 cm, brzuśca 8 cm, dna 2,1 cm, wys. 5,7 cm (ryc. 7b); 3 – kolistą sprzączką do pasa, średn. kółka 3,4 cm, kołec wystaje poza kółko (ryc. 7c); 4 – grot żelazny, bardzo skorodowany, długość 23 cm, szerokość liścia 3,3 cm (ryc. 7e); 5 – grot żelazny, skorodowany, forma krępa, długość 18,5 cm, szerokość liścia 3 cm (ryc. 7d); 6 – przedmiot żelazny, przypuszczalnie nóż, długość 14,2 cm, szerokość 2 cm; 7 – 8 fragmentów przepalonej ceramiki; 8 – przepalone kości ludzkie, 108 dag.

Obiekt 12. Ciałopalny grób jamowy

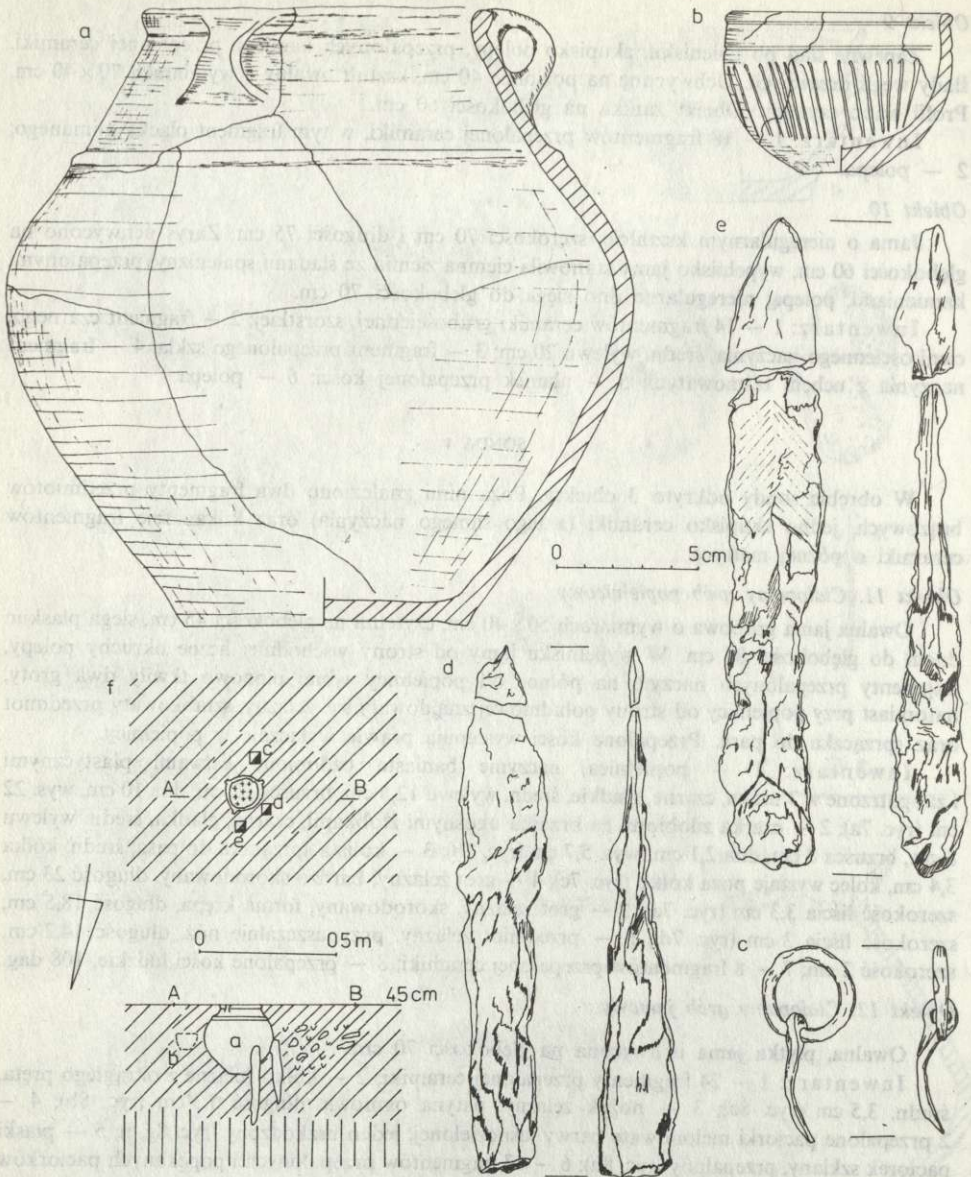
Owalna, płytka jama uchwycona na głębokości 70 cm.

Inwentarz: 1 – 24 fragmenty przepalonej ceramiki; 2 – kółko żelazne z okrągłego pręta, średn. 3,5 cm (ryc. 8a); 3 – nożyk żelazny, patyna ogniowa, długość 5,3 cm (ryc. 8b); 4 – 2 przepalone paciorki melonowate barwy jasnozielonej, jeden uszkodzony (ryc. 8g, i); 5 – płaski paciorek szklany, przepalony (ryc. 8h); 6 – 17 fragmentów przepalonych i popękanych paciorków szklanych, większość jest kolorowa, barwy żółta, czarna, czerwona występują w postaci smug w masie szklanej; 8 – fragmenty brązowej zapinki trąbkowatej (ryc. 8c, d, e); 9 – żelazna zapinka trąbkowata, patyna ogniowa (ryc. 8f); 10 – przepalone kości ludzkie, 129 dag.

Obiekt 13. Ciałopalny grób jamowy

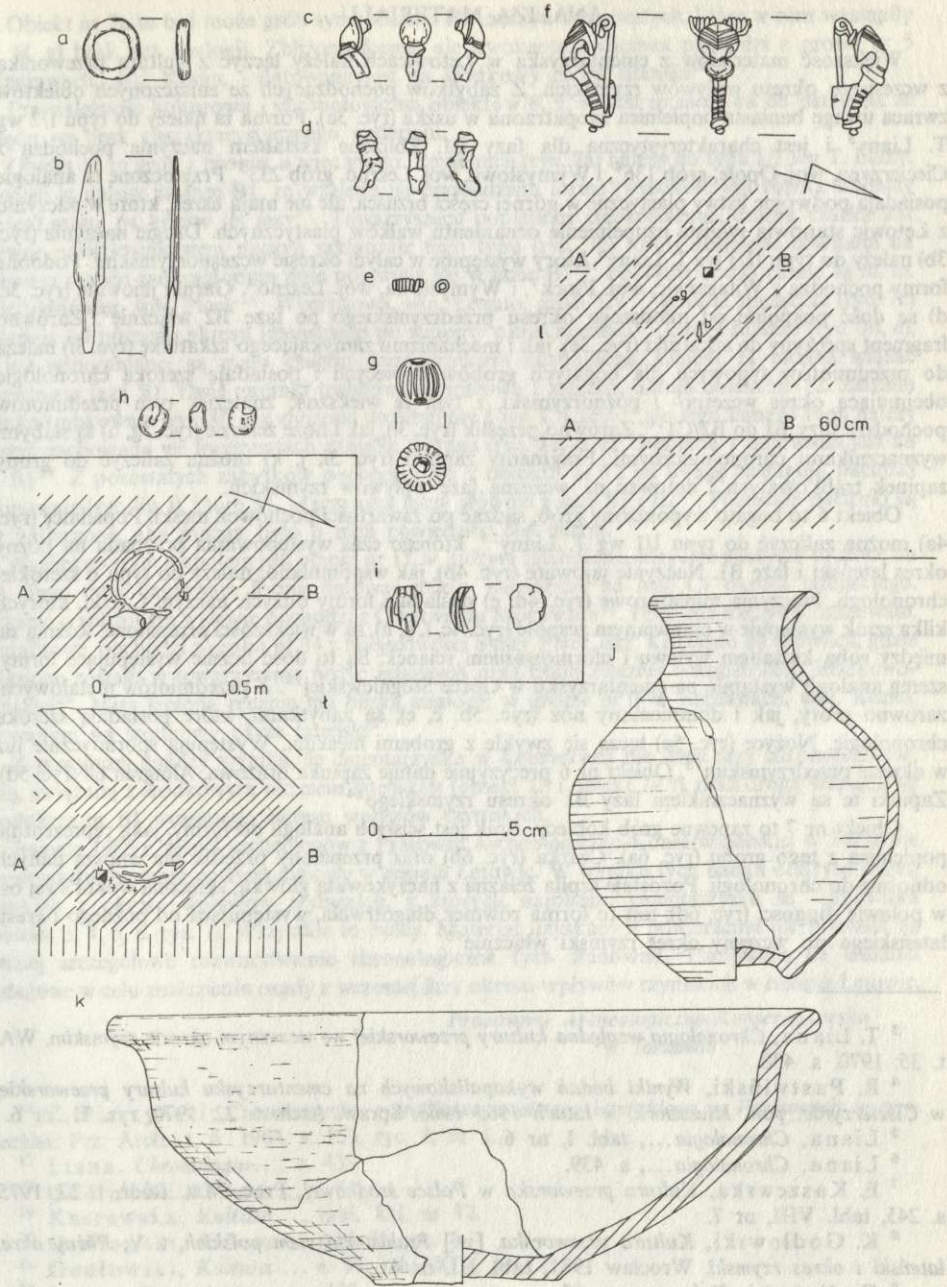
Owalna jama grobowa o wymiarach 60 × 45 cm; na głębokości 60 cm znajdowała się misa, od południowej strony, na zewnątrz przy misie znajdowały się przepalone kości i przedmiot metalowy, na zachód od misy leżało ukosem naczynie faszowate.

Inwentarz: 1 – misa lepiona ręcznie, brunatna, gładka, średn. wylewu 28,5 cm, brzuśca 24,5 cm, dna 7,3 cm, wys. 11 cm (ryc. 8k); 2 – naczynie faszowate toczone na kole, siwe, średn. wylewu 6,8 cm, brzuśca 13,5 cm, dna 4,3 cm, wys. 15,3 cm (ryc. 8j); 3 – nieokreślony przedmiot żelazny, długość 6,1 cm; przepalone kości ludzkie, 4 dag.

Ryc. 7. Łętowice, gm. Wierzchosławice, stan. 2. Obiekt nr 11 — plan i zawartość grobu

Feature no 11 — plan and finds from the grave

Ryc. 8. Łętowice, gm. Wierchosławice, stan. 2. Obiekt nr 12 – plan i zawartość grobu (a-i, l).
 Obiekt nr 13 – plan i zawartość grobu (j, k, l)

Feature no 12 – plan and from the grave (a-i, l). Feature no 13 – plan and finds from the grave
 (j, k, l)

ANALIZA MATERIAŁU

Większość materiałów z cmentarzyska w Łętowicach należy łączyć z kulturą przeworską z wczesnego okresu wpływów rzymskich. Z zabytków pochodzących ze zniszczonych obiektów zwraca uwagę baniasta popielnica zaopatrzona w uszka (ryc. 3a). Forma ta należy do typu I/2 wg T. Liany³ i jest charakterystyczna dla fazy B1. Zbliżone kształtem naczynia pochodzą z Ciecierzyna, woj. Opole, grób 136⁴, i Wymysłowa, woj. Leszno, grób 233⁵. Przytoczone tu analogie posiadają podwójne listwy plastyczne w górnej części brzuśca, ale nie mają uszek, które w naczyniu z Łętowic stanowią swoiste uzupełnienie ornamentu wałków plastycznych. Drugie naczynie (ryc. 3b) należy do typu II/3 wg T. Liany⁶, który występuje w całym okresie wczesnorzymskim. Podobne formy pochodzą z Witaszewic, woj. Płock⁷, i Wymysłowa, woj. Leszno⁸. Garnki jajowate (ryc. 3c, d) są dość pospolite od młodszego okresu przedrzymskiego po fazę B2 włącznie⁹. Zarówno fragment sprężyny do szkatułki (ryc. 3e), jak i mechanizmu zamykającego szkatułkę (ryc. 3f) należą do przedmiotów typowych dla bogatych grobów kobiecych i posiadają szeroką chronologię obejmującą okres wczesno- i późnorzymski, z tym że większość znalezisk tych przedmiotów pochodzi z fazy B1 do B2/C1¹⁰. Zarówno przęślik (ryc. 3l), jak i noże żelazne (ryc. 3g, h) są słabymi wyznacznikami chronologicznymi. Fragmenty zapinki (ryc. 3i, j, k) można zaliczyć do grupy zapinek trąbkowatych i datować na wczesną fazę wpływów rzymskich.

Obiekt 6 to bogato wyposażony grób, sądząc po zawartości pochówek męski. Popielnicę (ryc. 4a) można zaliczyć do typu I/1 wg T. Liany¹¹, którego czas występowania przypada na późny okres lateński i fazę B1. Naczynie jajowate (ryc. 4b), jak wspomniano, należy do typu o szerokiej chronologii. Naczynia miniaturowe (ryc. 4d, e) naśladują formy dużych naczyń. Czarki, których kilka sztuk występuje w omawianym zespole (ryc. 4c, f, g, h), są w większości przepalone. Różnią się między sobą kształtem wylewu i uformowaniem ścianek. Są to dość licznie występujące formy, szereg analogii wystąpiło na cmentarzysku w Górcie Stogniewskiej¹². Z przedmiotów metalowych, zarówno groty, jak i domniemany nóż (ryc. 5b, c, e), są zabytkami, które posiadają szeroką chronologię. Nożyce (ryc. 5a) łączą się zwykle z grobami męskimi. Występują sporadycznie już w okresie przedrzymskim¹³. Obiekt nr 6 precyzyjnie datuje zapinka brązowa, Almgren 68 (ryc. 5d). Zapinki te są wyznacznikiem fazy B1 okresu rzymskiego¹⁴.

Obiekt nr 7 to zapewne grób kobiecy. Brak jest ścisłych analogii do formy, jaką reprezentuje popielnica z tego grobu (ryc. 6a). Czarka (ryc. 6b) oraz przepalony przęślik nie wnoszą danych odnośnie do chronologii. Pozostaje szpila żelazna z haczykową główką, skręcona wokół swej osi w połowie długości (ryc. 6d); jest to forma również długotrwała, występująca od późnego okresu lateńskiego po wczesny okres rzymski włącznie¹⁵.

³ T. Liana, *Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim*, WA, t. 35: 1970, s. 438.

⁴ R. Pastwiński, *Wyniki badań wykopaliskowych na cmentarzysku kultury przeworskiej w Ciecierzynie, pow. Kluczbork, w latach 1965–1968*. Spraw. Arch. t. 22: 1970, rys. 11, nr 6.

⁵ Liana, *Chronologia...*, tabl. I, nr 6.

⁶ Liana, *Chronologia...*, s. 439.

⁷ E. Kaszewska, *Kultura przeworska w Polsce środkowej*, Prac. Mat. Łódź, t. 22: 1975, s. 245, tabl. VIII, nr 7.

⁸ K. Godłowski, *Kultura przeworska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. V, *Późny okres lateński i okres rzymski*, Wrocław 1981, tabl. III, nr 4.

⁹ Godłowski, *Kultura...*, s. 62.

¹⁰ Godłowski, *Kultura...*, s. 77.

¹¹ Liana, *Chronologia...*, s. 438.

¹² P. Kaczanowski, R. Madyda-Legutko, J. Poleski, *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Górcie Stogniewskiej koło Proszowic*, Spraw. Arch., t. 36: 1984, s. 106 i dalsze, ryc. 13–15.

¹³ Godłowski, *Kultura...*, s. 77.

¹⁴ Liana, *Chronologia...*, s. 454.

¹⁵ Liana, *Chronologia...*, s. 446.

Obiekt nr 7a to być może grób symboliczny. Do naczyń faszowatych, które w nim wystąpiły (ryc. 6f, g) brak jest analogii. Zbliżona forma, ale dwukrotnie większa pochodzi z grobu nr 5 w Rzęzawach, woj. Konin, i datowana jest na środkowy okres lateński¹⁶.

Przynależność kulturowa i chronologiczna obiektów 8, 9, 10 jest niemożliwa do ustalenia ze względu na brak charakterystycznego materiału.

Obiekt 11 to grób z bronią, a więc męski. Popielnica (ryc. 7a) należy do typu I/2 wg T. Liany. Datować ją należy na fazę B1, ze względu na przysadzistą formę (wysokość jest równa średnicy brzuśca) raczej na koniec tej fazy¹⁷. Towarzysząca popielnicy cienkościenna, czarna czarka jest zapewne naśladownictwem naczyń szklanych; tego typu (ryc. 7b) formy zdobione rowkami na brzuścu o prawie zaokrąglonym dnie pojawiają się w fazie B1¹⁸. Podobne czarki znane są m. in. z Głedzianówka, woj. Płock¹⁹, Wymysłowa, woj. Leszno, grób 328²⁰. Kolistę sprzączki (ryc. 7c) występują od późnego okresu lateńskiego po wczesny okres rzymski²¹. Groty żelazne (ryc. 7d, e), jak już wspomniano, są mało czułym wyznacznikiem chronologii. Obiekt 11 można wiązać z rozwiniętą fazą B1. Dwie zapinki trąbkowate, brązowa i żelazna, datują obiekt nr 12. Żelazna zapinka trąbkowata (ryc. 8f) jest zbliżona do odmiany 1 wg T. Liany²², do tego samego typu należy zaliczyć zachowaną we fragmentach zapinkę z brązu (ryc. 8c, d, e). Odmiana 1 datowana jest na fazę B1²³. Z pozostałych zabytków pochodzących z obiektu nr 12 na uwagę zasługują paciorki melonowate (ryc. 8g, i), które M. Mączyńska łączy głównie z fazą B1 i B2²⁴. Pozostałe paciorki są zbyt zniszczone, aby można było o nich powiedzieć coś więcej.

Najciekawszym zespołem jest obiekt nr 13, w którym znaleziono celtyckie naczynie toczone na kole. Tego typu faszowate formy datować należy najpóźniej na fazę C1 okresu lateńskiego. Naczynie o zbliżonym wylewie pochodzi z Černova na Morawach²⁵. Podobne naczynie faszowate, ale grafitowe, pochodzi z grobu nr 34 z miejscowości Svätý Peter, okr. Komarno na Słowacji, gdzie znalezione zostało w towarzystwie nożyc żelaznych oraz fibuli żelaznej o konstrukcji środkowo-lateńskiej²⁶. Misa lepiona ręcznie ma bliską analogię w grobie nr 1 w Rzęzawach, woj. Konin, datowanym na środkowy okres lateński²⁷.

Z powyższej analizy wynika, że cmentarzysko w Łętowicach ma dwie fazy chronologiczne, jedną związaną z środkowym okresem lateńskim (obiekt 13 i obiekt 7a ?), oraz drugą wiążącą się z podokresem B1 wczesnego okresu wpływów rzymskich.

Jesienią 1985 r. zespół archeologów z Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej w Tarnowie przeprowadził badania powierzchniowe w rejonie Łętowic. W wyniku tych badań odkryto szereg stanowisk z okresu wpływów rzymskich, z których najbliższe cmentarzysku są stanowiska Łętowice 3, 4, 5, 6 (ryc. 1). Wszystkie to osady. Materiał uzyskany z powierzchni nie pozwala na bardziej szczegółowe rozwarstwienie chronologiczne tych stanowisk. Planowane są badania sondażowe w celu znalezienia osady z wczesnej fazy okresu wpływów rzymskich w rejonie Łętowic.

*Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
w Tarnowie*

¹⁶ Z. Pieczyński, *Cmentarzysko z środkowego okresu lateńskiego w Rzęzawach w pow. tureckim*, Prz. Arch., t. 6: 1964, s. 153, ryc. 8, nr 1.

¹⁷ Liana, *Chronologia...*, s. 438.

¹⁸ Godłowski *Kultura...*, s. 62.

¹⁹ Kaszewska, *Kultura...*, tabl. XII, nr 12.

²⁰ Godłowski, *Kultura...*, tabl. II, ryc. 6.

²¹ Godłowski, *Kultura...*, s. 93, tabl. XIV, nr 17.

²² Liana, *Chronologia...*, s. 443.

²³ Liana, *Chronologia...*, s. 443.

²⁴ M. Mączyńska, *Uwagi o chronologii i rozprzestrzenieniu paciorków w okresie rzymskim i wczesnej fazie wędrowek ludów w Polsce*, APolski, t. 17, z. 2: 1972, s. 363.

²⁵ J. Meduna, *Die Latenezeitlichen Siedlung und Gräberfelder in Mähren (katalog)*, Brno 1980, tabl. 13, nr 9.

²⁶ B. Benadik, *Grafitová keramika v laténských hrobach na Slovensku*, Slov. Arch., t. 9: 1961, ryc. 12, nr 5.

²⁷ Pieczyński, *Cmentarzysko...*, s. 151, ryc. 3, nr 2.

ANDRZEJ SZPUNAR

THE CEMETERY AT ŁĘTOWICE, WIERZCHOSŁAWICE COMMUNE, TARNÓW PROVINCE. EXCAVATIONS OF 1984-1985

The cemetery at Łętowice was discovered by chance in 1979. During building operations 5 features were destroyed and part of the material was transferred to the Museum at Tarnów (fig. 3). Trial investigations were carried out in 1984 and systematic excavations in 1985. The two field seasons have yielded 5 graves, 1 pit and 2 hearths. Feature no 6 is an urn grave (figs. 4 and 5); of the same type is feature 7, probably a female burial (fig. 6a-c, h). Feature no 7 where no bones have been recorded may represent a symbolic grave (fig. 6f, g, i). Feature no 11 is another urn grave (fig. 7), and features nos 12 and 14 are pit burials (fig. 8). The study of the finds indicates that the Łętowice cemetery represents two periods: one linked with the Middle La Tène (features nos 13 and 7a?) and the other with sub-phase B₁ of the Early Roman period. Surface investigations carried out in the environs of Łętowice in the autumn of 1985 yielded traces of several settlements generally dated to the Roman period (fig. 1). It is intended to carry out trial excavations of these sites.